

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО И ПРОЦЕСС

УДК 347.93

СТЯГНЕННЯ ВІДСОТКІВ ПІД ЧАС ВИЗНАННЯ ТА НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ В УКРАЇНІ

Ірина ЗВЯГІНА,

старший викладач кафедри публічного права

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АНОТАЦІЯ

У статті здійснюється практичне дослідження питань нарахування та стягнення відсотків до моменту фактичного виконання іноземного арбітражного рішення, визнання та виконання таких іноземних арбітражних рішень в Україні. Автор аналізує новий процесуальний порядок визначення кінцевої суми відсотків, яка підлягає стягненню на момент виконання іноземного арбітражного рішення в Україні. У статті також досліджено вирішення пов'язаної із зазначеним правовою проблемою, якою є необхідність дотримання публічного порядку держави. Суди під час застосування процесуальних норм ухвалюють різні за змістом судові рішення в разі визнання та надання дозволу на виконання іноземних арбітражних рішень, в яких передбачено нарахування відсотків.

Ключові слова: нарахування відсотків до моменту виконання арбітражного рішення, процесуальний порядок визначення кінцевої суми відсотків, публічний порядок держави, визнання та виконання іноземного арбітражного рішення, англійські арбітражні рішення, міжнародний комерційний арбітраж.

RECOVERY OF INTEREST IN RECOGNITION AND GIVING THE PERMISSION TO ENFORCEMENT OF THE ARBITRAL AWARDS OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION IN UKRAINE

Iryna ZVIAGINA,

Senior Lecturer at the Department of Public Law

of National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

SUMMARY

This article gives practical overview of issues relating to assessment and recovery of interest until actual enforcement of foreign arbitral award, recognition and enforcement of such foreign arbitral awards in Ukraine. The author analyzes new procedure of assessment of final amount of interest due at the time of enforcement of foreign arbitral award in Ukraine. The article also examines the solution of the related legal problem, which is the necessity to adhere to the state public policy. In this respect, the courts make different judgements about the same issue, when applying procedural rules relating to recognition and giving the permission to enforcement of the foreign arbitral awards granting interest.

Key words: recovery of interest until enforcement of arbitral award, procedure of assessment of final amount of interest, public policy, recognition and enforcement of foreign arbitral award, English arbitral awards, international commercial arbitration.

REZUMAT

Articolul realizează un studiu practic al chestiunilor privind acumularea și colectarea interesului înainte de executarea efectivă a unui acord de arbitraj străin, recunoașterea și executarea unor astfel de premii străine arbitrale în Ucraina. Autorul analizează noua ordonanță procedurală pentru determinarea cuantumului final de dobândă, care este supusă colectării în momentul executării hotărârii arbitrale străine în Ucraina. Articolul analizează, de asemenea, soluții la o problemă juridică conexasă, care este necesitatea de a respecta ordinea publică a statului. În același timp, instanțele judecătorești, atunci când aplică norme procedurale, iau diferite hotărâri în privința conținutului atunci când recunosc și acordă permisiunea de a executa arbitrajuri străine în care se percep dobânzi.

Cuvinte cheie: acumularea dobânzilor înainte de executarea hotărârii judecătorești, procedura de determinare a cuantumului final al dobânzii, ordinea publică a statului, recunoașterea și executarea unei hotărârii judecătorești străine, arbitrajul arbitrajului englez, arbitrajul comercial internațional.

Постановка проблеми. Для української судової практики проблемними є питання, пов'язані з визнанням міжнародних арбітражних рішень, зокрема, чи повинен суд допустити до виконання арбітражне рішення, зважаючи на те, що розмір остаточної суми відсотків, яка підлягає стягненню, іноземним арбітражним судом не визначено, а обчислення її розміру судами та державними

виконавцями національним законодавством не було до недавнього часу віднесено до їхніх повноважень. Згідно зі ст. 19 Конституції України, органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1].

Актуальність теми дослідження. В Україні довгий час найактуальнішими темами для науковців будуть дослідження законодавчих змін з удосконалення процесуального законодавства, здійснених відповідно до Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 р. [2]. Під час реформування процесуального законодавства законодавець не залишив поза увагою дискусійне питання щодо визначення кінцевої суми відсотків, яка підлягає нарахуванню та стягненню до моменту виконання рішення, за визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу в Україні.

Метою та завданням статті є дослідження нового процесуального порядку визначення кінцевої суми відсотків, яка підлягає стягненню на момент виконання іноземного арбітражного рішення в Україні, за якого не порушується національне законодавство України, міжнародні договори; аналіз проблемних питань у судовій практиці.

Стан дослідження. У різний час визнання й виконання іноземних арбітражних рішень досліджували такі вітчизняні та закордонні науковці: А.С. Довгерт, В.І. Кисіль, В.М. Коссак, Ю.Д. Притика, М.О. Теплюк, С.Я. Фурса, М.М. Богуславський та інші. Питання нарахування та стягнення відсотків під час фактичного виконання іноземного арбітражного рішення в Україні не досліджувалися, що підтверджується відсутністю наукових публікацій, новими змінами в цивільному процесуальному законодавстві та суперечливою судовою практикою.

Виклад основного матеріалу. Розгляд судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів і арбітражів є особливою формою взаємної правової допомоги, яка надається Україною та іншими державами-учасницями відповідних міжнародних договорів, про що зазначено в п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 12. Своєчасне і правильне вирішення зазначених клопотань сприяє підвищенню міжнародного авторитету України [3].

На нашу думку, здійснення провадження в даній категорії справ не є особливо складним і не потребує довготривалого вивчення матеріалів справи, оскільки під час розгляду і вирішення клопотання про визнання і надання дозволу на примусове виконання на території України іноземних арбітражних рішень норми матеріального права національними судами України не застосовуються, спір між сторонами по суті не вирішується, а порядок розгляду і вирішення таких клопотань регулюється лише нормами процесуального права. Враховуючи надмірну тривалість розгляду таких справ українськими судами, більшість заперечень скажників ґрунтуються на неправильному тлумаченні правових норм. Одним з ефективних способів запобігання маніпуляціям під час розгляду таких справ є зазначення в арбітражному рішенні нарахування відповідних відсотків або пені до моменту виконання такого рішення.

Право на відшкодування збитків і отримання процентів за користування чужими грошовими коштами і прострочення грошового зобов'язання, невідворотність настання для правопорушника цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язання, а також оплатність користування чужими грошовими коштами і прострочення грошового зобов'язання безпосередньо закріплено законами України, а тому становлять основу правопорядку держави у сфері цивільно-правових відносин.

Національне цивільне законодавство України прямо передбачає можливість встановлення законом розміру процентів за користування чужими грошовими коштами у ви-

гляді процентної ставки річних, що нараховуються на розмір зобов'язання за певний період. Стягнення з боржника процентів річних на суму невідшкодованих збитків також відповідає загальному змісту ст. 536, ч. 2 ст. 625 Цивільного кодексу України [4].

Відповідно до ст. 536 Цивільного кодексу України, за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами. Розмір процентів за користування чужими грошовими коштами встановлюється договором, законом або іншим актом цивільного законодавства [4].

Відповідно до ч. 2 ст. 625 Цивільного кодексу України, боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом [4].

Жодних вимог щодо обов'язкового вираження грошових зобов'язань в абсолютному розмірі (твердій грошовій сумі) або ж у відносному (відсотках, частках, процентній ставці тощо) розмірі національне законодавство України не містить. Цивільним законодавством України допускається визначення строку, за який сплачуються річні проценти, не лише окремою календарною датою (визначеним періодом), а й моментом настання певної події, зокрема моментом виконання зобов'язаною особою визначеного їй судом грошового зобов'язання (погашення боргу), що підтверджується ч. 4 ст. 232 Господарського кодексу України. Відповідно до ч. 4 ст. 232 Господарського кодексу України, відсотки за неправомірне користування чужими коштами справляються по день сплати суми цих коштів кредитору, якщо законом або договором не встановлено для нарахування відсотків інший строк [5].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічний договір (контракт) складається відповідно до цього й інших законів України з урахуванням міжнародних договорів України. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності під час складання тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо й у виключній формі цим та іншими законами України [6].

П. 2 інформаційного листа Вищого Господарського Суду України від 7 квітня 2008 р. № 01/8/211 «Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України» документами, що застосовуються в Україні, в яких зафіксовані звичаї ділового обороту, є Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА [7]. Ст. 7.4.10 (проценти річних на суму збитків) Принципи УНІДРУА в редакції 2016 р. встановлено, що коли сторони не домовилися про інше, проценти річних на суму збитків, що сплачуються за невиконання негрошових зобов'язань, нараховуються з моменту, коли відбулося невиконання [8].

На нашу думку, найбільш сучасним і ефективним у питанні відсотків, які підлягають нарахуванню та стягненню як до, так і після винесення арбітражного рішення, є англійський Закон «Про арбітраж» від 17 червня 1996 р. [9]. Ст. 49 (проценти) англійського Закону «Про арбітраж» передбачено таке:

1. Сторони можуть на власний розсуд домовитися про повноваження арбітражного суду із присудження процентів.

2. Якщо сторони не домовилися про інше, застосовуються такі положення.

3. Арбітражний суд може ухвалити рішення про сплату простих або складних процентів з такої дати, за такою ж процентною ставкою і з такими перервами, які, на думку арбітражного суду, є справедливими, виходячи з обставин справи:

а) на всю суму, присуджену арбітражним судом, або на її частину щодо будь-якого періоду до дати ухвалення арбітражного рішення;

б) на всю суму, заявлену в арбітражному розгляді, що залишається несплаченою на дату початку арбітражного розгляду, але сплачену до того, як було ухвалено арбітражне рішення, або на частину вказаної суми щодо будь-якого періоду до дати платежу.

4. Арбітражний суд може ухвалити рішення про сплату простих або складних процентів із дати ухвалення арбітражного рішення (або з будь-якої більш пізньої дати) до дати здійснення платежу за такою процентною ставкою і з такими перервами, які, як він вважає, є справедливими, виходячи з обставин справи, на будь-яку несплачену присуджену суму (зокрема, суму, присуджену за будь-яким арбітражним рішенням про сплату процентів, ухваленим відповідно до положень п. 3 цієї статті, і суму, присуджену за будь-яким арбітражним рішенням стосовно витрат).

5. Посилання на суму, присуджену арбітражним судом, що міститься в даній статті, включає суму, що підлягає сплаті внаслідок ухвалення арбітражним судом деклараторного рішення.

5. Положення цієї статті не впливають на будь-які інші повноваження арбітражного суду із присудження процентів [9].

Отже, англійський Закон «Про арбітраж» 1996 р. наділяє арбітражний суд такими повноваженнями: а) присудження простих або складних процентів; б) визначення розміру процентів процентною ставкою; в) визначення періоду нарахування процентів; г) визначення суми, на яку нараховуються проценти. Інакше кажучи, англійський арбітражний суд повноважний присудити прості або складні проценти, розмір яких може визначатися процентною ставкою з такої суми і за такий період, які вважатиме справедливими, виходячи з обставин справи [9].

Зважаючи на звичну практику міжнародного комерційного арбітражу, окрім відшкодування збитків на боржника, арбітражним судом покладається обов'язок зі сплати простих або складних процентів річних, що нараховуються щорічно або поквартально на невідшкодовану суму збитків зі ставкою і впродовж часу, визначених іноземним судом. Водночас період, за який боржник має сплатити проценти річних, визначений іноземним судом посиланням на момент настання події в майбутньому, зокрема на дату повної сплати відшкодування збитків.

Отже, відсутність у відповідних статтях Цивільного процесуального кодексу України правових норм, що визнають рішення міжнародного комерційного арбітражу, в яких передбачена сплата відсотків або пені, які нараховуються до моменту повного виконання рішення, була істотним недоліком наявної процесуальної процедури. Закон України «Про виконавче провадження» так само не передбачав повноваження державного виконавця щодо розрахунку суми присуджених рішенням іноземного арбітражу відсотків.

Недобросовісні скарги використовували недосконале процесуальне законодавство як підставу для відмови у визнанні та наданні дозволу на примусове виконання рішення іноземного арбітражу, посилаючись на порушення публічного порядку України відповідно до п. б ч. 2 ст. V Конвенції Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 р. (далі – Нью-Йоркська конвенція) [10]. На нашу думку, недосконалість наявної раніше процесуальної

процедури не могла бути підставою для відмови у визнанні та наданні дозволу на примусове виконання рішення іноземного арбітражу.

Можливість стягнення відсотків річних за арбітражним рішенням була передбачена Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 р. [2]. Зазначений Закон набрав чинності 15 грудня 2017 р. Метою його ухвалення було подолання процесуальних проблем, які перешкоджають ефективному судовому захисту в Україні. На нашу думку, поставлені завдання по запровадженню механізмів протидії зловживанням процесуальними правами та забезпечення належної взаємодії та сприяння альтернативному вирішенню спорів у контексті визнання міжнародних арбітражних рішень були виконані в повному обсязі.

Цивільний процесуальний кодекс (далі – ЦПК) України був викладений у новій редакції. Відповідно до зазначеного Закону, внесено довгоочікувані зміни до ст. 479 ЦПК України. Відтепер, згідно із ч. 4 ст. 479 ЦПК України, якщо в рішенні міжнародного комерційного арбітражу передбачена сплата відсотків та (або) пеня, які нараховуються відповідно до умов, вказаних у рішенні міжнародного арбітражу, судзначає у своїй ухвалі визнання та надання дозволу на виконання такого рішення про нарахування таких відсотків та (або) пені до моменту виконання рішення з урахуванням чинного законодавства, що регулює таке нарахування [11]. Відповідно до ч. 5 ст. 479 ЦПК України, остаточна сума відсотків (пені) у такому разі розраховується за правилами, визначеними в рішенні суду, органом (особою), який (яка) здійснює примусове виконання рішення суду і відповідні дії (рішення) якого (якої) можуть бути оскаржені порядком, передбаченим р. VII цього Кодексу [11].

Ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» була доповнена ч. ч. 11 та 12, які набувають чинності 1 січня 2019 р. Відповідно до ч. 11 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», якщо у виконавчому документі про стягнення боргу зазначено нарахування відсотків або пені до моменту виконання рішення, виконавець у постанові про відкриття виконавчого провадження розраховує остаточну суму відсотків (пені) за правилами, визначеними у виконавчому документі. Відповідно до ч. 12 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», до закінчення виконавчого провадження виконавець за заявою стягувача перераховує розмір остаточної суми відсотків (пені), які підлягають стягненню з боржника, не пізніше наступного дня з дня надходження заяви стягувача про такий перерахунок, про що повідомляє боржника не пізніше наступного дня після здійснення перерахунку [12].

Отже, оновлений Цивільний процесуальний кодекс України тепер передбачає можливість визнання іноземних арбітражних рішень, в яких розмір процентів, які за рішенням іноземного суду боржник зобов'язаний сплатити, визначено в рішенні суду, тобто у вигляді процентної ставки, що цілком відповідає ст. 49 англійського Закону «Про арбітраж» та наявній практиці у сфері міжнародного арбітражу. Закон України «Про виконавче провадження» зі змінами та доповненнями буде забезпечувати виконання таких іноземних арбітражних рішень.

На жаль, Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» і новий Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, який набрав чинності 1 січня 2018 р., дотепер не передбачають повноваження арбітражного суду із присудження процентів [13; 14].

Яскравим підтвердженням недосконалості чинної раніше процесуальної процедури визнання іноземних арбіт-

ражних рішень, в яких конкретна сума складних відсотків підлягає обчисленню, є цивільна справа № 759/16206/14-ц між стягувачем – швейцарською торговою компанією Nibulon SA та українським підприємством-боржником ПАТ «Компанія «Райз»».

2016 р. Верховний Суд України розглядав за заявою ПАТ «Компанія «Райз»» питання виконання іноземного арбітражного рішення, в якому не вказано конкретної суми складних відсотків, яка підлягає стягненню, на підставі неоднакового застосування судом касаційної інстанції тих самих норм процесуального права в справі № 759/16206/14-ц [15].

Справа розглядалася судами неодноразово. У вересні 2014 р. Nibulon SA звернувся із клопотанням до Святошинського районного суду м. Києва. Ухвалами судів попередніх інстанцій клопотання було частково задоволено, визнано іноземне арбітражне рішення та надано дозвіл на примусове виконання на території України цього рішення. Стягувач Nibulon SA в клопотанні просив надати дозвіл на примусове виконання рішення іноземного арбітражного суду, а саме апеляційної колегії Арбітражного суду Міжнародної асоціації торгівлі зерном та кормами (GAFTA) від 23 травня 2014 р. У клопотанні сума збитків зазначена в іноземній валюті з визначенням еквівалента в національній валюті на час розгляду клопотання судом першої інстанції, а також були зазначені складні відсотки на цю суму, що розраховуються поквартально за ставкою чотири відсотки з дати невиконання зобов'язань. Розмір відсотків був обчислений в іноземній валюті з визначенням еквівалента в національній валюті на вказану дату [15].

Верховний Суд України у своїй постанові від 26 жовтня 2016 р. зазначив: «Допустивши до виконання рішення, в якому не вказано конкретної суми складних відсотків, яка підлягає стягненню, суд не з'ясував, чи не суперечить визнання та звернення до виконання такого рішення іноземного суду публічному порядку в Україні, урахувавши, що, відповідно до вимог ст. 19 Конституції України, органи державної влади України зобов'язані діяти в межах повноважень, що передбачені законами України, а Закон України «Про виконавче провадження» не надає права державному виконавцю самостійно обчислювати суму, яка належить до стягнення, і для виконання такого рішення державний виконавець змушений буде вийти за межі своїх повноважень» [15].

На превеликий жаль, Верховний Суд України не врахував, що англійське законодавство про арбітраж, яким керувалася апеляційна колегія Арбітражного суду Міжнародної асоціації торгівлі зерном та кормами, уповноважує англійські арбітражні суди на присудження простих або складних процентів. Постановою Верховного Суду України від 26 жовтня 2016 р. частково задоволено заяву ПАТ «Компанія «Райз»» про перегляд ухвал на підставі неоднакового застосування судом касаційної інстанції тих самих норм процесуального права, ухвали судів нижчих інстанцій скасовано, справу направлено на новий розгляд до Апеляційного суду м. Києва [15].

В окремій думці до постанови від 26 жовтня 2016 р. у справі № 759/16206/14-ц судді Верховного Суду України В.І. Гуменюк і В.М. Сімошенко не погодилися з мотивами, зазначеними в постанові Верховного Суду України. На їхню думку, іноземний суд визначив суму збитків, складні відсотки та порядок їх обчислення. Цей порядок визначення складних відсотків залежить від сплаченої суми заборгованості і зводиться практично до арифметичної дії з обчислення, початок якої встановлено, суми несплати, яка буде відома під час сплати, та періоду несплати, що без труднощів під час виконання може і повинен робити державний виконавець [15].

На думку суддів Верховного Суду України В.І. Гуменюк і В.М. Сімошенко, посилання на повноваження державного виконавця про те, що це є порушенням ч. 2 ст. 19 Конституції України, необґрунтоване [15]. Ми погоджуємося з думкою суддів Верховного Суду України в тому, що повернення справи на новий розгляд лише через зазначені підстави практично блокує рішення іноземного суду про стягнення збитків, яке є остаточним і не скасованим.

Висновок суддів також полягав у тому, що в категорії справ стосовно визнання та примусового виконання рішення іноземного суду суд вирішує питання не про стягнення визначеної суми коштів, а про дозвіл на виконання на території України іноземного судового рішення, в якому сума стягнення вже вказана. Сума стягнення в судовому процесі в українському суді не підлягає обговоренню чи зміні на розсуд сторін чи суду. Тому будь-які вказівки в клопотанні стягувача про суму стягнення є лише тлумаченням положень іноземного судового рішення стороною стягувача, яке для суду має суто рекомендаційний характер [15].

У разі задоволення клопотання сума стягнення визначається судом, виходячи із приписів іноземного судового рішення та з урахуванням відповідних положень ч. 8 ст. 467 ЦПК України [15; 11]. Якщо в рішенні іноземного суду суму стягнення зазначено в іноземній валюті, суд, який розглядає це клопотання, визначає суму в національній валюті за курсом Національного банку України на день постановлення ухвали [11].

Як зазначено в окремій думці, якщо іноземним судовим рішенням передбачено стягнення складних відсотків у розмірі, що розраховується поквартально за встановленою ставкою з дати невиконання зобов'язань і до дати повного відшкодування збитків, то відповідну вказівку в ухвалі суду апеляційної інстанції не можна вважати перевищенням повноважень національним Апеляційним судом [15].

В ухвалі від 23 лютого 2017 р. в справі № 759/16206/14-ц Апеляційний суд м. Києва дійшов висновку, що, відповідно до п. б ч. 2 ст. V Нью-Йоркської конвенції, суд відмовляє у визнанні та приведенні до виконання арбітражного рішення, в якій би країні воно не було винесено, якщо таке рішення суперечить публічному порядку країни, в якій запитується його виконання. Ті самі положення містяться в нормах Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Рішення міжнародних арбітражів суперечать публічному порядку і не підлягають виконанню, якщо виконання цих рішень може вступити в конфлікт з імперативними нормами національного публічного права країни, де запитується таке виконання. На думку суду, у даному разі сторони погодили порядок вирішення матеріальних спорів. Отже, якщо одна зі сторін заперечує суму складних відсотків, то матиме місце матеріальний спір щодо зазначеного. Місце його вирішення, право, що застосовується, врегульовано контрактами і не може змінюватися без взаємної згоди сторін. Саме тому ці повноваження не можуть передаватися місцевому суду або іншому компетентному органу держави Україна, де рішення суду запитується до виконання [16].

Обґрунтовуючи ухвалу, Апеляційний суд виходив із того, що делегування права на нарахування відсотків стягувачу або державним виконавцям суперечить основним засадам правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права і забезпечує право кожного на справедливий суд. Неконкретизований розмір суми відсотків у рішенні апеляційної колегії Арбітражного суду Міжнародної організації торгівлі зерном та кормами не дозволяє визначити їхній розмір компетентному органу країни, де це рішення буде виконуватися, оскільки це розцінюється як втручання у відносини, врегульовані в арбітражному застереженні. Виконання рішення іноземного суду про стягнен-

на грошової суми, розмір якої не визначено в рішенні, має ознаки такого, що суперечить публічному порядку України [16].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виконання рішення є завершальною стадією судового провадження і являє собою сукупність дій органів і посадових осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень судів. Виконавчі дії проводяться на підставах, у межах повноважень і в спосіб, визначених законом [12]. Нормами законодавства, що регулювало виконавче провадження на той час, не було прямо передбачено, що суми, розмір яких не зазначено у виконавчому документі, може визначити згодом державний виконавець [16].

Колегія суддів Апеляційного суду м. Києва вважала, що відсутні правові підстави для задоволення вказаного клопотання відповідно до п. б ч. 2 ст. V Нью-Йоркської конвенції. Суд керувався тим, що в рішенні іноземного арбітражу розмір складних відсотків не визначено. На думку суду, у клопотанні заявника були вимоги про стягнення відсотків, а в суду були відсутні повноваження самостійно змінювати вимоги клопотання заявника чи його частково задовольнити шляхом надання дозволу на виконання рішення лише в певній частині. За таких обставин оскаржувана ухвала суду першої інстанції підлягала скасуванню з постановленням нової про відмову в задоволенні клопотання заявника [16].

На нашу думку, формалістичний підхід колегії суддів Апеляційного суду міста Києва до факту відсутності прямої норми щодо розрахунку відсотків за арбітражним рішенням судом чи державним виконавцем у чинному на той час ЦПК України та Законі України «Про виконавче провадження» варто розглядати як випадок невинного обмеження реалізації судовим порядком прав, що впливають з арбітражного рішення.

Вважаємо необхідним звернути увагу на те, що сам факт відсутності на той час прямої процедури нарахування судом і державним виконавцем відсотків до дати повної сплати відшкодування збитків не свідчить про порушення законодавства України внаслідок визнання та звернення арбітражного рішення до виконання в Україні. Навіть якщо припустити, що арбітражне рішення можна розглядати як таке, що не повною мірою відповідає українському законодавству, сам факт такої невідповідності не може ототожнюватися з порушенням національного публічного порядку України, а отже, не може бути підставою для відмови у визнанні арбітражного рішення.

Відсутні підтвердження того, що таке арбітражне рішення порушує основоположні принципи і правові засади України. Теоретично, виконання арбітражного рішення в такому разі могло б порушувати публічний порядок України лише якщо нарахування відсотків було прямо заборонено українським законодавством, як це заборонено в мусульманських країнах правом шаріату.

На нашу думку, виконання арбітражного рішення шляхом надання можливості державному виконавцю технічно підрахувати суму відсотків, визначених арбітражним судом, що підлягають сплаті на певну дату, не може вважатися загрозою правопорядку України, визначальним принципом і засадам, які становлять основу наявного ладу, тобто не може порушувати публічний порядок України. Інше тлумачення цієї норми призведе до ситуації, в якій будь-яка невідповідність законодавству України або відсутність у ньому регулювання тих чи інших питань буде тлумачитися як порушення публічного порядку.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в ухвалі від 25 жовтня 2017 р. не погодився з висновком суду апеляційної інстанції та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції. Суд дійшов висновку, що мала місце неповнота з'ясування

обставин у справі та порушення норм процесуального права унеможливили встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення спору, і ці порушення були допущені Апеляційним судом. Ухвала суду касаційної інстанції мотивована тим, що Апеляційний суд відмовив у задоволенні клопотання, посилаючися на п. б ч. 2 ст. V Нью-Йоркської конвенції (порушено публічний порядок), проте боржник – ПАТ «Компанія «Райз»» – на таку підставу не посилався [17].

Апеляційний суд м. Києва, розглянувши цивільну справу, клопотання стягувача задовольнив, визнав іноземне арбітражне рішення та надав дозвіл на його примусове виконання на території України. Згідно з новою ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 6 грудня 2017 р., боржник ПАТ «Компанія «Райз»» повинен сплатити стягувачу Nibulon SA грошову суму в гривнях, визначену за офіційним курсом Національного банку України, як відшкодування збитків, а також складні відсотки на цю суму, що розраховуються поквартально, за ставкою чотири відсотки з дати невиконання зобов'язань і до дати повної сплати відшкодування збитків [18].

В ухвалі від 6 грудня 2017 р. Апеляційний суд м. Києва погодився з висновком місцевого суду про наявність правових підстав для визнання та надання дозволу на виконання на території України рішення апеляційної колегії Арбітражного суду Міжнародної організації торгівлі зерном та кормами від 23 травня 2014 р. Однак, відповідно до висновків Апеляційного суду, суд першої інстанції не врахував, що, вирішуючи таке клопотання, він не уповноважений входити в обговорення правильності прийнятого рішення по суті чи вносити до останнього будь-які зміни, та помилково доповнив резолютивну частину ухвали відомостями, яких арбітражне рішення не містить, а саме зазначив стягнення з боржника на користь стягувача відсотків у сумах, визначених у розрахунку, зробленому стягувачем відповідно до рішення суду [18].

Ухвалою від 8 лютого 2018 р. Верховний Суд України передав дану справу за касаційною скаргою ПАТ «Компанія «Райз»» на розгляд Великої Палати Верховного Суду у зв'язку з необхідністю дослідження наслідків виконання рішення іноземного суду на предмет порушення публічного порядку України. На думку колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду, ухвалені в даній справі судові рішення є протилежними за змістом, неодноразово скасовувалися вищими судовими інстанціями. Колегія суддів вважає, що вирішення цих правових питань, з урахуванням наведених вище інших правових позицій Верховного Суду України в подібних правовідносинах, містить виключну правову проблему для забезпечення сталою розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики. Справа неодноразово переглядалася апеляційним і касаційним порядками, а також Верховним Судом України [19].

Висновки. На думку автора статті, зміна цивільного процесуального законодавства вирішила правову проблему визнання іноземних арбітражних рішень, в яких передбачено нарахування відсотків до моменту виконання арбітражного рішення. Не має жодних сумнівів, що розгляд цивільної справи № 759/16206/14-ц Великою Палатою Верховного Суду буде сприяти єдиному застосуванню за подібних обставин зміненого Цивільного процесуального кодексу України та Закону України «Про виконавче провадження». У даній справі англійське арбітражне рішення стало предметом розгляду українськими судами на предмет порушення публічного порядку України з позицій вітчизняної судової системи та державної виконавчої служби. Сторони обрали англійське законодавство як таке, що має застосовуватися під час вирішення спору, а також під

час вирішення питання відповідності арбітражного рішення вимогам закону щодо повноважень арбітражного суду із присудження процентів. Отже, вважаємо правильним визнання та надання згоди на виконання іноземного арбітражного рішення про відшкодування як збитків, так і нарахованих на цю суму складних відсотків з дати невиконання зобов'язань і до дати повної сплати відшкодування збитків. Тривалий розгляд таких справ ще раз доводить необхідність нарахування відсотків із дати невиконання зобов'язань і до дати повного виконання рішення.

Ми погоджуємося з думкою суддів Верховного Суду України в цивільній справі № 759/16206/14-ц, що однакове застосування закону забезпечує його загальнообов'язковість, рівність перед законом та правову визначеність у державі, яка керується верховенством права. На жаль, судова система не завжди може самостійно забезпечити єдине застосування законів у цивільних справах із визнання іноземних арбітражних рішень. Розгляд таких справ підтверджує обґрунтованість змін процесуального законодавства з урахуванням світового досвіду та практики міжнародного комерційного арбітражу. Звичайно, на нашу думку, після ухвалення Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII під час дослідження схожих справ суди будуть ухвалювати рішення про відсутність порушення публічного порядку України у визнанні рішення іноземного суду. За визнання та виконання рішення іноземного суду правомірність стягнення відсотків до дати здійснення платежу боржником встановлена законодавством.

Дуже важливо ще раз підкреслити, що повноваження із присудження відсотків до повного виконання рішення є лише в закордонних міжнародних арбітражних судах. Для підвищення ефективності вітчизняного міжнародного комерційного арбітражу такі повноваження із присудження відсотків варто передбачити також для українських міжнародних комерційних арбітражних судів і внести зміни в Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
3. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 12 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99> (дата звернення: 23.03.2018).
4. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40–44. Ст. 356.
5. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 18–22. Ст. 144.
6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII / Верховна Рада УРСР. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 29. Ст. 377.

7. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: інформаційний лист Вишого господарського суду України від 7 квітня 2008 р. № 01/8/211 / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08/page (дата звернення: 23.03.2018).

8. Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА в редакції 2016 р. / УНІДРУА. URL: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016> (дата звернення: 23.03.2018).

9. Arbitration Act 1996 / UK Legislation. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/contents> (дата звернення: 23.03.2018).

10. Про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень: Конвенція від 10 червня 1958 р. Офіційний вісник України. 2004. № 45. Ст. 329.

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2004. № № 40–41, 42. Ст. 492.

12. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.

13. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4002-XII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 25. Ст. 198.

14. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України / Міжнародний комерційний арбітражний суд при ТПП України. URL: <https://icas.org.ua/arbitrazh/reglament/> (дата звернення: 23.03.2018).

15. Постанова Верховного Суду України від 26 жовтня 2016 р. по справі №759/16206/14-ц / Верховний Суд України. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/914db29d93bd1392c2258097004a26aa> (дата звернення: 23.03.2018).

16. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 23 лютого 2017 р. по справі №759/16206/14-ц / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65040970> (дата звернення: 23.03.2018).

17. Ухвала Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 жовтня 2017 р. по справі № 759/16206/14-ц / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69862361> (дата звернення: 23.03.2018).

18. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 6 грудня 2017 р. по справі № 759/16206/14-ц / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70760519> (дата звернення: 23.03.2018).

19. Ухвала Верховного Суду України від 8 лютого 2018 р. по справі № 759/16206/14-ц / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72151009> (дата звернення: 23.03.2018).

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Звягіна Ірина Никифорівна – старший викладач кафедри публічного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Zviagina Iryna Nukuforivna – Senior Lecturer at the Department of Public Law of National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

iryna.zviagina@gmail.com